

# تورک یوردی

ناشری : تورک یوردی

مدیری : آق چوره اوغلی یوسف

۷ صای ۱۳۳۱ ۴ حزیران ۱۳۳۱ میل ۴ جلد ۸ صای ۸۵

آجیلرله داغلادیلر یانیدیك ؟  
 اُكككگي کوز یاشنه باندیدیك ؟  
 سن بزلی اونودورمی صاندیدیك ؟  
 پشیر ارتق روس قانیله آشگی ...!  
 فاتح ، ۱ مایس ، ۳۳۱

قاضی زاده اسماعیل مفتی

## مجموعات

تورک بایراملرنده

اوت گوچو (۱) Ot gueutchu

چه بنی اویماغیندن (۲) اولان تیرمه بولو تورکله ری آسکی تورمه لریندن (۳)  
 بیرنجی بوگون بیله قوروماق دا ، یایماق دا دیر . ایشته بو تورمه اوت کومر دور .  
 اوت گوچونجه یاییلور ، نه دیر ؟ آکلادایم :

چه بنی اویماغی ترابزون دیکرهمینه (۴) ایلك کله یکنده چادیر ، اوتاق  
 آلتیندا یاشار تورک کوچه لرله ریندن ایدی . باشقا کوچه لرله (۵) کبی بونلاردا  
 سیغیر ، قویون ، گهچی سوروله ری به سیله لرله ، بونلار ایله گه چینیرله ر ایدی .  
 یایین (۶) سوروله ری ایله یابلالارا چیقارلار ، قیشین جه نیك دیدیکله ری قیشلاغا ،

(۱) گوچ = عائله وی قافله ؛ گوچه کدن .

(۲) اویماق Oïmak = عیرت .

(۳) تورمه Turé = عننه .

(۴) دیکرهم = حوالی ، منطقه [اون بهش بیگرمی ییل اوکجه ، «اقدام» دا وامبه ری

یازمیش دیر ] .

(۵) گوچه ر = سیار ، سیاره ، خانکی اولمایان .

(۶) یای = صیف . [ییل لار دورت آیریمما ( آیرماق دان آیریم = فصل ؟ )

آیریلیش دیر . بونلاردا یاز = ربیم ؟ یای = صیف ، گوژ = خریف ، قیش = شتا ] .



یالی یا اینه رله ردی .

کیت کیده جه نیک ده اوله ر یابدیلار . اییجه یه رله شدیدله ر ، جوغال دیلار .  
یالکز سورو به سله مه ک بونلاری که چیندیره مه ز اولدو . ا کین ایشی ایله ده  
اوغراشماق که ره کدی . آرتیق کیله ده کی (۷) گیشیلره آراسیندا ایشلهر بولون مه که ،  
آریلماغا ، داغیدیلماغا ، یوز توتدو . ایشته :

قاموییل بیرنجی آییکی (۸) سوکونا دوغرو کیل ده کی قوجامانلار ، قوجا  
قاریلار ، جوجوقلار سورولهری اوکله رینه قاتار ، یایلا یا چیقارلار . جه نیک ده  
قالان ده لی قانلی لار ، گنج قیزلار ، گه اینلر ایلله رینه مه گه ل ده نیلن ا گلی  
بیر قازما آلورلر ؛ ایجه جی (۹) ده نیلن قارشیلیقلی یاردیم لاما ایله تارالار داری  
ده نیلن میسیر ا که رلر .

بو یه رله ده چیفت سورمه ک خوی اولما میش . یه رله ری ده چیفت سورمه که  
آلوریشلی ده کیل ! په ک بابیر .

ییکرمی کون بر آی ایچینده ا کیلن داریلار بویور . یینه ایجه جی یاییلور .  
داریلاریک آراسیندا ییتن کوتو اوتلار مه گه ل ایله یونتولور ، آییقلانور .  
ییکرمی کون بر آی سوکرا بواوت آییقلا ما ایشی بیر که ز (۱۰) داها یاییلور .

(۷) گیل = عائله ، فامیلیا ، نزد [تورک لهر ، تورک گومه لهری کهرته لهرینه گوره  
شویله سویله رله : اولوس Oulous = ملت ، اویماق = عشیرت ، اوروک Orouk =  
قییله ، گیل = عائله . ]

(۸) آسکی تورک لهر : شباط = کوچوک آی ، مارت = بویوک آی . نیشان =  
بیرنجی آی ، ایس = ایکینجی آی ... کانون ثانی = اونونجی آی دیرلر ایدی .  
بو کون فرانسیزلار بیله ایلوله Septembre دیرلر . یه دینجی آی دیمه ک دیر . Sept  
یه دی دیمه ک . Octobre سه کیزینجی آی . Octo سه کیز دیمه ک . Novembre دوتوزونجی  
آی ... الخ

(۹) ایجه جی = قارشیلیقلی یاردیم اولماق اوزره بیر آدامیک ایشی ایچون بیریکه ن ،  
ایش یه دینده چالیشان توب لوکیشی . [ ایجه جی یاپان آدام چالیشماق اوزره گه لهن  
ایشی لهره بیرر آدام بورج لودور . اونه کی لهره بیرر بیرر ایجه جی یاپدینی سیرادا بو  
آدام گیده ر ، چالیشیر ، بورجونو اودور ! ]

(۱۰) که ز = دفعه ، کره [ ده کیزی ده دفعه یه رینه یول سویله یورلار . ]



دارى اُ كەك، ايكي كەز اوت آيىقلاماق ايشى دوردونجو آيىك اورتاسينا  
قادار سوردۇ .

صوڭ اوت ايىقلامانىڭ يىتدىكى دوردونجو آيىك اورتاسيندا جەنىك دە  
قالان ايشتە بو ا كىنجى لەردە يايلايا كىتمەك اوزەردە بىر قىيىلداما ، بىر دەرلەنمە ،  
بىر توپ لانما باشلار . ا كسىك لەر ا ك لە نور . ا لدە ايدىلە جەك ا لدە ايدىلور .  
آرتىق دەلى قانلى لار ، قىزلار ، كەلىن لەر ا ك يە كى بوسادلارنى (۱۱) كە يىنىرلەر .  
دەلى قانلى لار قورال (۱۲) ، ياراق لارنى تاقىنىرلار . كەمەنچە كىبى چالغى بى دا  
بەرابەرلەرىنە آلورلار . قامو كويوك كىشىلەرى آرى آرى توپ لانور ،  
گومە (۱۳) اولورلار .

بىر آقا كونو (۱۴) اُردەن (۱۵) بوتون گومەلەر يولە دو كولور . يايلايا  
دوغرو بونەلەر . كەمەنچە بويونا چالار . دەلى قانلى لار آرايق ، آرايق قورال ،  
ياراق آتار . دونانما ياپار . توركو سويلەر ، جىغ (۱۶) جە كەر ، خويقورور!  
يولدا كىدەر ايكەن بو گومەلەر بىر بىرىنە قارىشماز . قارىشماق ايچون دە  
صوڭ كەرتەيە (۱۶) قادار چاليشورلار ! چونكى : بىلەرەك ، بىلەمە يەرەك بىر

(۱۱) بوساد = توپ ، لباس ، البە .

(۱۲) قورال Koral = سلاح ، ياراق = سلاح . بات ياراق = اسلحه ومهمات .

(۱۳) گومە = قافله ، هيئت .

(۱۴) آقا گون = پنجشنبه . دهرىم = جمعه . آرت كون = جمعه ايرتىسى .  
باش گون = بازار . خان گون = بازار ايرتىسى . بەك گون = صالى . اورتا گون =  
چهارشنبه . [ بوگون سويلەدىگىمىز گون آدلارى توركچە دەكىل دىر . آرايمايلا فورسجە دن  
قارىق دىر . آرايلاز گونلەرى بىرىنجى گون ، ايكىنجى گون .... دى بە سويلەرلەر . فورس .  
لەردە اويلە سويلەرلەر . فرانسىزلار كەلىنچە : تا كرى گونو ، آى گونو صىغ گونو ....  
كىبى بىرنەسنە سويلەرلەر . آلمانلاردا : كونەش گونو ، كوك گورلەمە گونو كىبى بوگا  
ياقېن بىرەر نەسنەلر سويلەرلەر . اُسكى توركچە دە گون آدلارى نىچە دىر ، بىلەمە ! بو  
گون كو دوغو تورك لەرى دە نىچە سويلەور ، اونودا بىلەمە . بەن بويلە دوشوندم ،  
بويلە دىدىم . اُسكىسى ، يەكسىنى بىلەن ويا يەكسكىن داها اى آد وىرە بىلەن وار ايسە  
ايلك او كجە بەن تانيرىم ؟! ]

(۱۵) اُر = صباح . كەج = آق شام . تون Tun = شب ، لىل .

(۱۶) جىغ = مسرت لىرەسى . كەرتە = درجه .



بیرلهرینه قاریشورلار ایسه بویوک گورولتو اولور . تاگری گوسته رمه سون ،  
آدام بیله دوشهر !

گومه لهر چابوق یورور ، بیر کون ده یایلا یا چیقار . ائک چوق ، ائک صیق  
دونانمای یایلا دا اوبالارا (۱۷) گیره ایکن یاپارلار . او قادار قورال ، یارق  
آتارلار ، او قادار جیع چه که رلهر ، بانق اورورلار ، خویقورورلار کی :  
داغلار ، ته به لهر اییگم اییگم اییگم لهر !

گومه لهر ده کی کیشی لهر که ندی کویله رینیگ اوباسینده کی قوم لارینا (۱۸)  
کیدهرلهر .

ده ریم (۱۹) کونو ده رمه ک (۲۰) بیریکورلهر : ایشته بو کون اردن که چه  
قادار دورمه کده اویون اوینارلار ، که زهرلهر ، ائکه ک ، که باب ، قویورتماج (۲۱) به رلهر .  
آرت کونو یینه قورال ، یارق آتا ، دونانمایا ، جیع چه که ، بانق اورا ،  
خویقورا خویقورا گومولهر هب بیردن اوبادان ، یایلادان چیقار ، یولا  
دوزولورلهر ! که منجه چالار ، یارق سه سلهری ، جیع چه که لهر ، خویقورمالار  
قامویانی طوتار . سورر کیده ر . بیر آن که لیر کی : آرتیق سه سلهر ، گورولتولهر  
یایلادان ایشیدیلهمز اولور . آرتیق گومه لهر کویله رینه یاقین لاشورلار . یینه آتا ،  
بیقا ، جیع چه که کوی لهر گیره رلهر . بون لار ، سوکرا ایش بوسادینی کیدینه رمه ک  
ایش باشینا که چه رلهر . فیندیق باغلارینیگ آلت لاریندا کی اوتلاری قیرقاق ایله  
اوغراشورلار .

(۱۷) اوبا = محله [تورک لهر بولوندوتلاری به رلهری به رینه ، که رنه سینه کوره  
شوبله آبی رلار : اولکه = قطعه ، خطه . ایل = مملکت . دیکره = حوائی  
منطقه . بالیق = شهر . خان بالیق = پای تخت . قوطو = قصبه ؛ اوبا = محله . ]

(۱۸) قوم Kom = تاشدان یاپیلان تک کوزلویه ر اوی . قوماق دان .

(۱۹) ده ریم = جمعه ده رمه کدن .

(۲۰) ده رمه ک = جمع ، بازار . ده رمه کدن .

(۲۱) قویورتماج = یایلا دا کوزه یاقین بیرچا دا قویون لاردان آلینان سودلهر

پیشیریلدیکی سیرادا قویولا شیر . ایشته بوکا قویورتماج دیرلهر . به رلهر .



دورت یوز ، دورتیوز آللی ییلدان بەری سورەن قاموبیل یاییلا گەلەن  
ایشتە بو اوچ کونلوك ا کله نئی ارت کریمر آدی آلور . بو اوت گوجو بویه  
تورکله رینجه اڭ چوق سەویلەن بیر بایرام دیر .

تیرە بولولو آب آرسەو

باق! کوچوک آسیا ایللە رینک شیمدی یە دە کین آری آری بیرە تاریخی  
یازیلامیشدیر !

بویه رلەردە اوتورانلاریک سایسی ایله خاننی سویدان اولدوغونو گوستەریر  
بیریتیککی ، بیر خارتاسی داخی دوزولمەیشدیر ! ایللە رینک ییل (۲۳) یازینی  
وارایسەدە ا کسک دیر !

کوچوک آسیا تورکلەری آراسیندا ایل تاریخی یازماماق خوبونو ترابزونلو  
شا کر شوکت بەک بر پارچا بوزار کبی اولموشدور: دیمەک بو بەک بوندان قیرق  
ییل اوکجە هیچ یوقدان بیر ترابزون تاریخی یازمیش اورتایا چیقارمیش دیر .  
ترابزون و دیکرەسی ۸۶۶ هجرت و ۱۴۶۱ میلاد ییلیندا تورکلە رینک آینه  
گەچیش دیر . بو سیرادا بویه رلە کی اوروملار بیرە یانا ساووشموش بونلاریک  
یە رینە تورکلەر ، بونلاردان دا مەینی اویماغی یەرلە شیمیش دیر .

شا کر شوکت بەک تاریخنەدە ( ایمیش ) سوزونو قاتاراق شویله دییور :  
چەخیلەر چوق کیشی لی اولاراق فورس خائینا قارشى باش قالدیرمیش ، خان دابونلاری  
اولکە سیندەن دیشاری چیقارمیش . بونلاردان یوز بیک قاداری ترابزونا گەلیش .  
باتی یانیندا : تیرە بولو ، گورەلە ، فول یانلاریندا یەرلە شیدیر یلیش . بو ، بویله .  
یینە بو تاریخ ( ۹۵ ) نجی یوزوندە ( ۲۴ ) : سورمە نەدە کی چەخی بولوك  
باشلاریندان : ( ۱۰۲ ) نجی یوزوندە : ریزە لی قاچان ( ۲۵ ) چەخی علی دەن سوز  
آچیور . بودا ، بویله .

( ۲۲ ) ایل = مملکت .

( ۲۳ ) ییل یازینی = سالنامە .

( ۲۴ ) یوز = صحیفە . سیرا = سطر .

( ۲۵ ) قاچان = فراری ؟ قاچاق دن . قاقباق = قاجیلاجق یەر دیمەک دیر .



گهرهك يوقاريدا كى سوزلهره، گهرهك ريزه سانجاغينيك باتى يانى ايله ترابزون سانجاغيندا كى تورك لهره كوردو كوموز اُسكى خويلار، تيتيزليك، خير چينايق، چهريليك، چاليشقانلىق لارا كوره بو يهرلهره ايلك او كچه يهرلهره و گيت كيدم آرتان، چوق اولان لاريك چه بنى تورك لهرى اولدوغو آكلاشيلور . بون لاريك آرالريندا، صوگرايا دوضرو شو يهردهن، بو يهردهن گلوب قاريشان تورك لهر، اسلام لاراييله خريستيان لاردان دونوب توك رلهره شهن لهره بوقده كيل! آنجاق ده كيزه كوره داملا !

ترابزون ديكره سنده كى بودون (۲۶) آراسيندا قاموييل يوزده اون بهش ايله يكرمى آراسيندا بر آتما واردير . ييز قامويانى كوز اوگونه گه تيرهك بونو يوزده ايكي دير ايسهك، يوز بيك گيشى، بر ييل دا ايكي بيك گيشى آرتار، يوز ايكي بيك اولور . اويله ايسه يوز بيك گيشى دورت يوز ييلدا بر ميلون گيشى يي بك چوق گه چهر .

اورتا آسييادن قالقان، ايراندن گه چهن، كوچوك آسييا اياق باسان، چه بنى لريك بير تاقى دا قوجا يلى يه گه چيش يهرلى لهر ايله قاريشميش دير . قوجا ايلي ده داغلاردا گه زهن، يوردوك آدينى آلان كوچه رلهر، صانير ايسهم، چه بنى دوكونتولهرى اولاجقدير، چون، كه: بر چوق كيديش لهرى خويلرى تيره بولو كويلولهرينه به گزه يور !

چه بنى لهريك بير تاقى دا ازمير، بالى كه سير، يان لاريندا يهرلهر شميش بو كون بيله چه بنى آدينى قورو يه گه لميش دير .

آ. آ.